

Gintli Tibor

Laudáció Kenyeres Zoltán Toldy-díjának átadása alkalmából

Kenyeres Zoltán hosszú, termékeny tudományos és oktatói életpályát tudhat magáénak. Hogy az irodalommal való foglalkozás tölti ki majd életének nagy részét, már tulajdonképpen gyermekkorában eldőlt. Akinek mindkét szülője irodalmár, aki gyermekkorában olyan költők térdén lovagolt, mint Weöres Sándor, nem is nagyon tehetett másként.

Egyetemi tanulmányait angol-magyar szakon végezte, amely akkor a felvehető hallgatók alacsony száma miatt kifejezetten elitszaknak számított. Diplomáját 1962-ben szerezte meg, s még ebben az évben a Kossuth Rádió szerkesztője lett. Itt szerzett tapasztalatai nyomot hagytak későbbi munkásságán is. Valószínűleg rádiósként értette meg, hogy nem elegendő a puszta szakszerűség, az elkészített anyagnak érdekesnek is kell lennie. Azt hiszem, a rádiót jó iskolának tartotta, mert később, immár tekintélyes egyetemi oktatóként korábbi kapcsolatait kamatoztatva igyekezett tanítványai számára is munkát szerezni az akkor még létező irodalmi szerkesztőségben.

A Magyar Rádióban töltött két év után, 1964-ben az MTA Irodalomtudományi Intézetének munkatársa lett. 1967-től 1971-ig az ott megjelenő Kritika című hetilap szerkesztőjeként is tevékenykedett. 1972–74 között az intézet értéktudományi csoportjának vezetője, 1974–81-ig az intézet tudományos titkára. 1975-től egészen megszűnéséig szerkesztette a Látóhatár c. folyóiratot, amely a hazai irodalom és irodalomtudomány egészéről kínált áttekintést olvasóinak a legnívósabb irodalmi lapokból válogatva másodközléseit.

Király István meghívását elfogadva 1981-ben az Eötvös Loránd Tudományegyetem Modern magyar Irodalomtörténeti tanszékének docense, később 1988-tól egyetemi tanára, majd 1994–2004 között tanszékvezetője lett. Az ő vezetésével alakult meg az ELTE BTK Magyar Irodalomtörténeti Intézete, amelyet egészen 65. életévének betöltéséig vezetett. Népszerű tanár volt, mert remek előadókészséggel rendelkezett, az előadásaira még csak-csak be lehetett jutni, de a szemináriumi helyekért meg kellett küzdeni. Magam is szeminaristája voltam, ezért hiteles

szemtanúként állítom, hogy nagyon jó hangulatú és inspiráló órákat tartott. Abban az évben úgy festett az kurzus dramaturgiája, hogy az óra első felében egy elméleti problémát jártunk körül egy-egy tanulmány megvitatásával, az óra második részében pedig egy-egy mű elemzésére került sor. Kicsit tartottunk Kenyeres Zoltántól, mert a kiselőadások kapcsán nagyon határozottan fogalmazta meg kritikai észrevételeit, ugyanakkor az újszerű szempontokat nagyra értékelte, ilyenkor nem fukarkodott a dicsérettel sem. Kiemelkedő tanári teljesítményét jól mutatja, hogy több mint 20 doktori hallgatót vezetett el az eredményes címvédésig.

A tudományos kutató rangját elsősorban publikációin mérjük. Kenyeres Zoltán fél tucatnál is több tanulmánykötetet jelentett meg (*Gondolkodó irodalom*, 1974; *A lélek fényűzése* 1983; *Irodalom, történet, írás*, 1995; *Etika és esztétizmus*; 2001, *Korok, pályák, művek*, 2004; *Megtörtént szövegek*, 2010; *Pár percesek. Fogalmak, könyvek, kortársak*, 2012; *Írók, költők, fogalmak,* 2024.), továbbá két monográfiát publikált, az egyiket Weöres Sándorról, a másikat Ady Endréről. Ezek közül a Weöres költészetét értelmező *Tündérsíp* olyan időtálló munkának bizonyult, hogy első megjelenése után három évtizeddel, 2013-ban ismét kiadták.

Ahogy korábban már utaltam rá, Kenyeres Zoltán mindig fontosnak tartotta a közérthetőséget, s következetesen képviselte azt az elvet, hogy a szépirodalomról érzékletes, gördülékeny nyelven kell írni, hogy a tanulmány szövege élvezetes olvasmány legyen. Ennek a hozzáállásnak az aktualitását nem lehet eléggé hangsúlyozni. A kultúrának olyan korszakában élünk, amikor az irodalom korábban magától értetődőnek tűnő vezető szerepe már a múlté, a vizuális kultúra fölénye olyannyira vitathatatlan, hogy már a magyar szakos hallgatókat is csak nehezen lehet rábírni nagyobb terjedelmű szövegek elolvasására. Az irodalomtudomány ebben a helyzetben önpusztító stratégiát választ, ha olyan nyelven szólal meg, amely exkluzivitásával tüntet, amely a legszűkebb szakmai körön kívülieket – így a magyartanárok többségét is – elriasztja öntetszelgő nyelvhasználatával. Ha azt szeretnénk, hogy kedvelt tudományterületünk ne jusson rövid időn belül a holtnyelvekkel foglalkozó diszciplínák sorsára, akkor össze kell egyeztetnünk egymással a szakmai igényesség és a közérthetőség kívánalmait. Korántsem lehetetlen vállalkozás ez.

Kenyeres Zoltán más vonatkozásban szintén makacsul kitartott meggyőződése mellett azokban az időkben is, amikor más volt az uralkodó szélirány a haza irodalomtudományban. Kitartóan képviselte azt az álláspontját, hogy az irodalom nem légüres térben létezik, ezért

érdemes vizsgálni a szövegek tágabb kulturális, illetve társadalmi kontextusát is. Ezt a beállítódást számos támadás érte abban a két évtizedben, amikor szinte dogmává merevedett az a tézis, melynek értelmében az irodalom kizárólag önmagáról és a nyelvről beszélhet. Az utóbbi évtizedben a kontextuális vizsgálat létjogosultságát immár nem szükséges bizonygatni, világossá vált, hogy értelmetlen szembeállítani egymással a mű immanens és a szöveg társadalmi összefüggéseit kutató vizsgálatot. Ebben a két alapvető tudományelméleti kérdésben Kenyeres Zoltán álláspontja időtállónak és követésre méltónak bizonyult.